

ઓપાડ તાલુકાનું શિક્ષણ. (ધોરણ બીજા સારું.)

શ્યનાર તથા છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

નારણદાસ નવલરામ,

ઠેં કેળાપીઠ-મુરત.

— સંસ્કૃત —

વિચનાર-મુકસેતર સ્થાપના નારણદાસ,

ઠેં નાણાવટ-મુરત.

૨ મુકસેતર-તલુભા નારણદાસ.

ઠેં લીમણચોક-મુરત.

સંસ્કૃત

આવૃત્તિ ૧ લી.

સન ૧૯૧૫

પ્રત ૧૦૦

કિંમત રૂ ૦-૧-૦.

(પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-સંગ્રહ

૫૬૬૩

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌષીરાગિદ્ર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૮-૬૩

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ કારેખાડ તા. ૧૩/૧૧/૭૬ શિક્ષા

વિષય મ/૩૫૨ : ૬૪૩ : ૨ : ૨૨૩૬૩૮૫૦

ઔરપાડ તાલુકાનું શિક્ષણ.

સામાન્ય વર્ણન.

સીમા—ઉત્તરે કીમ નદીને અંકલેશ્વર તાલુકા, દક્ષિણે ચો-
યાંસી તાલુકાનો ઉત્તર ભાગ ને તાપી નદી ને વરીઆવ કર્મો, પૂર્વે
ગાયકવાડી કઠોર કર્મો ને કામરેજ તાલુકા. પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર.

દેખાવ: ત્રિકોણ જેવો છે.

વિસ્તાર—વધારેમાં વધારે લંબાઈ કીમથી ૯૯ સુધી ૨૨
માઇલ છે ને પહોળાઈ દાંડીથી સાયણ સુધી ૨૦ માઇલ છે પૂર્વ
તરફની લંબાઈ કીમથી ગોથાણ સુધી ૧૦ માઇલ છે,

કુદરતની ખુબી—પશ્ચિમ ભાગ ક્ષારવાળો ને રેતાળ છે.
ઝાડપાન વગરનો અને સપાટ મેદાન જેવો છે. નદીઓ ને ખાડીઓ
કોતરો વહેળા વગરનો છે. પાણીની અછતવાળો છે.

કુંગરો—કુંગર નથી, પરંતુ કાંઠે રેતીના ઢગો કુંગરો જેવા
નાના નાના પુષ્કળ છે, તેના ઉપર આવળના ઝાડો નાનાં નાનાં હોય છે.

નદીઓ—કીમ, તાપી. **કીમ**—નાંદોદનાં રાજ્યમાંથી નીકળી
અરબી સમુદ્રને મળે છે, એનાપર કઠોદરા, ને ઇલાવ, વડોલી, ઉમ-
રાછી વગેરે છે, એની લંબાઈ ૭૦ માઇલ છે.

ખાડીઓ—તેના, સેના. **સેના**—ભાડા ગામ આગળથી નીકળી
અરબી સમુદ્રને મળે છે. **સેના**—ગાયકવાડી રાજ્યમાંથી નીકળી અરબી
સમુદ્રને મળે છે.

તળાવ—અરધોધનનું મોટું તળાવ છે. પાળ ઉપર એક નાનો અંગલો છે. છાજંધ પાળ છે, બારે માસ પાણી રહે છે. ઓલપાડનું તળાવ પણ મોટું છે, તેમાં પોયણ વગેરેનાં ફૂલો થાય છે.

હવા—હવા ખારી છે તેથી ઉત્તમ ગણાય છે. દરીઆ કાંઠાની હવા ધણીજ સારી છે.

પાણી—પાણીની અછત છે. તળાવમાં કુવા ખોદી પાણી કાઢી કેટલાક ગામમાં લોકો પીએ છે. દામકા, સુવાળી, વાંસવા વગેરે ઠેકાણે રેતાળ જમીનમાં પાણી ધણાં ઉપર અને મીઠાં છે.

વનરૂપતિ—વનરૂપતિ બહુ ઓછી છે. બાવળ, આવળ, આમલી, વડ, તાડ, ખજૂરી, લીમડા, ગુંદી, ફેરા સંદેસરા, જાંબુડા. વગેરે ઝાડો કેટલેક ઠેકાણે છે. સાગ આંબા, ખેર, વાંસ વગેરે ઇમારતી લાકડાનાં ઝાડો નથી તેમજ ફળ ફળાદીનાં ઝાડો નથી, કેટલેક ઠેકાણે બળતણની પણ ઇમ છે.

વખણાતી ચીજો:—સાંધીએરનાં લોઢાનાં ધાસતેજના ખડીઆ, ઓલપાડનું ખાપરીઉ અને સૂડી, પીંજરતના કામળા દોહી કુટોલાં, અને તાડી, દામકાનાં શાકલાજી મચ્ચર ને મોરસ, દોહણુના તંબાકુ ને તાડી, અરીઆણાની રાઇ, વેલુકનાં જાંબુ: સોંસકનાં તુરી-આં ને ચીલડાં, સરોલીની જુવાર, મંદરોહની ઘડું, અરધોધનનું કાલમનું ભાત, ગોથાણુનું દુધ, ઇચ્છાપોરની પાપડી વગેરે.

ખનીજ પદાર્થ—નદીમાંથી પત્થરો અને રેતી નીકળે છે, દરીઆમાંથી કાંકરા, રેતી, શીપો નીકળે છે, કેટલેક ઠેકાણે મીઠાનાં થરો બાઝેલા હોય છે. ઓલપાડ આગળ મરડીઆ નીકળે છે.

જાનવરી પેદાશ—ગાય, બેંસ. બળદ, બકરાં ને ઘેરાં, કુ-

તરાં, બિલાડાં, હરણુ, સસલાં, ભુંડ. ઘોડાં અને ગધેડાં જવલ્લેજ નજરે પડે છે. ઘી, દુધ, અને ઉત, એ જનવરી પેદાશ છે ઢઉના માછી, માછલાં પુષ્કળ પકડીને વેચે છે.

ધમ—હિંદુમાં કેટલાક વૈષ્ણવ, શૈવ, કબીરપંથી અને દેવી ભક્ત છે મુસલમાનમાં સુન્નીજ છે. પારસી આતસ બેહેરામને માનનારા છે.

વસ્તી—૫૨૦૦૦ની છે સ્ત્રી પુરુષની સંખ્યા લગભગ સરખી છે હિંદુની વસ્તી મુખ્ય છે. ઓલપાડ, ઓરમા, ખરબોધન, અટોદ્રામાં મુસલમાન છે. ભેસાણુ, સુંવાલી, કુંદીઆણુ, કરંજમાં પારસી છે. દીહેણુ, પીંજરત, ભાંકુત, નરથાણુ, કરમલા, સાંધીએર, પરીઆને જોથાણુમાં મુખ્ય વસ્તી અનાવલાની છે. સરસને ઓલપાડમાં મોતાળા બ્રાહ્મણ છે, કાંઠેના ગામોમાં ડ્રાળી ખારવાને માછીની છે.

ખંદર—ભગવા.

વરાળ યત્રો—ઓલપાડ, રાંદેર, સાંધીએર, સાયણુ ને કીમ.

દવાખાનાં—ઓલપાડ, કરંજ, કુંદીઆણુ, સુંવાલી, ભેસાણુ દીહેણુને ઇચ્છાપોર છે.

કેળવણી:—છોકરાની નિશાળ ૬૦ છે. છોકરીની નિશાળ ૪ છે. ઉર્દૂ નિશાળ ૩ છે. અંગ્રેજી નિશાળ ૧ છે. સંસ્કૃત પાઠશાળા ૧ છે.

ભાષા—ગુજરાતી છે. મુસલમાનની ઉર્દૂ છે, પણ ઝાઝો તેનો ઉપયોગ થતો નથી. ખારવાની અશુદ્ધ ભાષા છે.

ધંધો—ખેતીનો મુખ્ય છે, કેટલાકનો નોકરીનો, કેટલાકનો ખલાસીનો, કેટલાકનો કારીગરનો, કેટલાકનો દેશાવર કમાવા જવાનો,

કેટલાકનો મળુરીનો છે.

નિકાસ—ધઉં, જુવાર, કપાસ, તલ, રાઈ, બાજરી, ગુવાર મઠ, ચોળા, મગ ને તુવર, ઘી, દુધ ને શાકભાજી તથા લાકડાં ધાસ અને છાયાં અને કરસાંટી છે.

આયાત—ભાત, ધાસતેલ, મીઠુ, ગોળ, ખાંડ, દીવાસળી, ટોપી, ધાતુનાં વાસણો, લોઢાનો સામાન, સુતરાઉ રેશમી અને જીનનું કાપડ, ફાનસ, ચપ્પુ, પેન, પેનસીલ, કાગળ, કાચ, ઈમારતી લાકડાં કેરી વગેરે મેવો, આદુ, સુઠ વગેરે ગરમ મસાલો છે.

રસ્તા:—૧ ઓલપાડથી રાંદેર પાકો રસ્તો (સડક) ૨ દાંડીથી રાંદેર કાચો રસ્તો (સડક) ૩ ખરખોધનથી રાંદેર પાકો રસ્તો (સડક) ૪ સુવાલીથી સુરત પાકો રસ્તો (સડક) ૫ ઓલપાડથી સાયણુ પાકો રસ્તો (સડક) ૬ કીમથી વડોલી પાકો રસ્તો (સડક) ૭ ઇલાવથી ઓલપાડ પાકો રસ્તો (સડક)

રેલવે સ્ટેશન—કીમ, સાયણુ.

નદી ઉપરનાં ગામો:—૧ કીમ ઉપર કીમામલી, અણીતા ઉમરાછી, વડોલી. ૨ સેના ઉપર ઓલવાડ ને ભગવા. ૩ તેના ઉપર ઇચ્છાપોર, ખરખોધન, તેના, ને વાંસવા. ૪ તાપી ઉપર ઢોંગી, બાઠા, અડાજણ, રાંદેર વગેરે.

વરસાદ—સરાસરી ૨૫ ઈંચ થાય છે.

રાજ્યરીતી.

તાલુકાના અધિકારીઓ.

(૧) મામલતદાર (૨) ફોજદાર (૩) ઓવરસીયર (૪) ડોક્ટર

(૫) આસી. ડેપુટી. એન્જી. ઇન્સ્પેક્ટર (૬) આખકારી ઇન્સ્પેક્ટર
(૭) લોકલફંડ કન્ઝર્વેટર (૮) પોષ્ટ માસ્ટર (૯) રજીસ્ટ્રાર (૧૦) મુન્સિફ.

મહેસુલી ખાતું—આ ખાતાનો મુખ્ય અધિકારી મામલતદાર છે તેનો અધિકાર તાલુકાના બધા ખાતાપર સામાન્ય છે. એમનું મુખ્ય કામ મહેસુલ નક્કી કરવાનું, એકઠું કરવાનું, અને ફોજદારી ગુન્હાનો ઇન્સાફ કરવાનું છે એમને મદદ કરવાને અવકાશ (ત્રીજા વર્ગના માજિસ્ટ્રેટની સત્તાવાળો અધિકારી) હોય છે. લોકલફંડનો વહિવટ પણ મામલતદાર સાહેબ કરે છે.

પોલિસ ખાતું—આ ખાતાના અધિકારી ફોજદાર (પોલિસ સબ ઇન્સ્પેક્ટર) છે એમનો અધિકાર આખા તાલુકાના પોલિસ પટેલો ઉપર છે. એમનું કામ ફોજદારી ગુન્હા જેવા કે ચોરી, ધાડ, લૂટ, ખૂન, વગેરે ગુન્હા પકડવાનું અને મામલતદાર (માજિસ્ટ્રેટ) ને ત્યાં કમિટ કરવાનું છે,

ખાંધકામ ખાતું—આ ખાતાના અધિકારી ઓવરશીયર છે તે તાલુકાના સરકારી મકાનો ઉપર મરામત કરાવે છે તથા નવા રસ્તા તથા પૂલો વગેરે બાંધે છે.

દવાખાતું—આ ખાતાના ઉપરી આસીસ્ટન્ટ સરજન (ડોક્ટર) છે તે આખા તાલુકાની સુખાકારી ઉપર ધ્યાન આપે છે, તથા દરદીઓને તપાસી દવા પણ આપે છે ને શીતળા પણ કાઢે છે.

ફોજવાણી ખાતું—આ ખાતાના ઉપરી અધિકારીને આસી. ડેપુટી એન્જીકેશન ઇન્સ્પેક્ટર કહે છે તે આખા તાલુકાની નિશાળો તપાસે છે ને જાંખતા સુધારા કરે છે નવી નિશાળો કાઢવી અને બંધ કરવી એ પણ એમના અભિપ્રાયથી થાય છે આ તાલુકામાં ચોરપાડ

તાલુકા રકુલ ગણાય છે, એ રકુલના હેડમાસ્ટર ને તાલુકા રકુલ માસ્ટર કહે છે.

આખકારી ખાતું—આ ખાતાના ઉપરીને આખકારી ઇન્સ્પેક્ટર કહે છે તે સરકારનો પરવાનગી વગર ભાંગ, ગાંજ અશીષ દારૂ વગેરે ફરી ચીજો વેચનારને પકડે છે, પકવનારને પકડે છે, ને માજીસ્ટ્રેટને ત્યાં કમિટ કરે છે.

લોકલફંડ ખાતું—આ ખાતાનો વહિવટ તાલુકાના ચુંટી કઢાયલા મેમ્બરો કરે છે એના ઉપરી મામલતદાર સાહેબ છે મહે- સુલની રકમ પ્રમાણે દર રૂપીએ એક આનો લઈ આ ખાતુ ઉપજ કરે છે ને તે ઉપજનો ઉપયોગ ગામોના રસ્તા, પુલો, નવી નિશાળો વગેરેમાં કરે છે. આ મંડળને લોકલબોર્ડ કહે છે એ ખાતાના ઉપરીને લોકલફંડ કલાર્ક કહે છે.

પોષ્ટ ખાતું—આ ખાતાના ઉપરીને પોષ્ટ માસ્ટર કહે છે. આ ખાતુ સંદેશા લઈ જવા લાવવાનું, પૈસા સાચવવાનું, પૈસા અને માલ લઈ જવા લાવવાનું, કીમતી ચીજો લઈ જવા લાવવાનું કામ કરે છે ને તાકીદના સંદેશા (તાર) પણ લાવ લઈ જા કરે છે.

રજીસ્ટ્રાર ખાતું—આ ખાતાના ઉપરીને રજીસ્ટ્રાર કહે છે તેઓનું મુખ્ય કામ જમીનને ધરોના વેચાણ, ગીરો, દસ્તાવેજ તથા વીલો અને ફારગતીઓ રજીસ્ટર કરવાનું છે. તે ઉપરાંત પારસીઓના લગ્ન પણ નોંધવાનું છે.

ન્યાય ખાતું—આ ખાતાના અધિકારી મુન્સિફ (સબજજ) લેણદેણ સંબંધી દાવાઓ ચુકવે છે. (આ તાલુકા મોટા હોવાથી મુન્સિફની કચેરી છે.)

મોટાં ગામ.

[અંગ્રેજ સરકારના ખાલસા ગામો.]

૧ ઓલપાડ--મામલતદારની કચેરી, મુ.ાસફની ડારટ, મો. તળાવ, કપાસનું જીત, દવાખાનું, પો.ટ ઓફિસ. ૨ સરસ--જગીરદારનું મકાન, સિદ્ધનાથ મહાદેવનું દેવળ, કુંડ, જત્રાનેદાવસે ઘીનાં કમળ. ૩ સાયણુ--રેલવે સ્ટેશન, જીનો, ગેંટ, ખજાર, લાકડાંની વખાર, સરકારી ખંડસા, જેવા લાયક છે. ૪ સાંધીએર--પાકશાળા, વાવ, જીત. ૫ સ્વાદલા--જળીઆકાકાનું સ્થાનક, જગીરદારનો મુકામ. ૬ કુડસદ--જૂનું થાણું. ૭ અણીતા--ગેંટ. ૮ ભગવા આગમાદ. દરીઓ, વહાણો. ૯ કરંજ--દવાખાનું, અગીઆરી. ૧૦ કુંદીઆણા--દવાખાનું, અગીઆરી, હવેલીઓ. ૧૧ દીહિણુ મહાદેવનું દહેરું, કુવો નિશાળનું મકાન. ૧૨ પોંજરત--સરકારી ઉતાંગે, વણાટકામ, તાડનાં ખનાવેલાં દોરડાં, ખારી જમીનમાં દેખાતું મૃગજળ. ૧૩ અરખોધન--તળાવ, હવેલીઓ, મસીદ. ૧૪ મોરા કુવાની જત્રા ભરાય છે તે કુવો. ૧૫ સુવાલી--દવાખાનું, કુવો, સ્કુલ વગેરે. ૧૬ ડહિ--દીવાદાંડી, સેનેટરીયમ, વાકસ સાહેબની કબર. ૧૭ ઇન્જાપોર.

ગામના અધિકારીઓ.

(૧) મુલ્કી પટેલ (૨) પોલિસ પટેલ (૩) તલાટી
(૪) સ્કુલ માસ્ટર (૫) ગામ પંચ.

મુલકી પટેલ—ગામનો મુખ્ય અધિકારી છે એનો અધિકાર ગામના સઘળા અધિકારી પર છે ગામ પંચનો એ અગ્રેસર છે.

પોલિસ પટેલ—ગામમાં બનતા ફોજદારી ગુન્હાપર દેખરેખ રાખે છે, અને પોલિસ ખાતાના કામમાં મદદ કરે છે.

તલાટી—મામલતદારના તાબાનો અધિકારી છે એ મહેસુલ વસુલ કરે છે, પાકનો રીપોર્ટ કરે છે જમીનની હદ અને તગાવી નક્કી કરે છે; અને જન્મ મરણની નોંધ રાખે છે.

સ્કુલ માસ્ટર—(મેહેતાજી) ગામના છોકરાઓને ભણાવે છે તે તેને સુધારવા યત્ન કરે છે. ગામમાં પોષ્ટ માસ્ટરનું કામ પણ કરે છે.

ગામ પંચ—ગામના ચુંટી કઢાયલા લોકોનું મંડળ છે તે ગામ સુધારાનું કામ કરે છે, તકરારી ખાખતોનો નિકાલ કરે છે, આ મંડળમાં ઉપલા ચાર અધિકારી પણ હોય છે.

ધનામી ગામો.

સ્વાહલા, ઓરમા, વાદીલા.

અમદાવાદ-પીરમસાના રોબ પાસે
 શ્રી “ સત્યસાગર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસનાં
 પટલ પોત્યાભાઇ ચકુભાઇએ છાપી.

